

نقد و بررسی کتاب از:

دکتر سید علی اصغر ترابی^۱

عنوان اصلی کتاب

GLOBALIZATION: THE ESSENTIALS

معرفی و نقد کتاب

مبانی جهانی شدن

نویسنده: جرج ریترز ناشر: John Wiley & Sons Ltd سال نشر: ۲۰۱۱

میلادی

مقدمه:

پس از جنگ سرد، جهان وارد پارادایم جدیدی گردید که به نام جهانی شدن* نامیده شده است. در حال حاضر جهانی شدن یکی از مهمترین مسائل پیش روی بشر شده است. جهانی شدن به خودی خود پدیده پیچیده‌ای است که نیروها و اثرات زیادی دارد. در واقع جهانی شدن همان درهم فشردن زمان و مکان در دوران ما است. واژه جهانی شدن نخستین بار برای طرح تحولاتی که در عرصه اقتصادی پدید آمد به کار گرفته شد اما این پدیده امروزه همه زوایای زندگی بشر را در بر می‌گیرد. این پارادایم اندیشمندان زیادی را بر آن داشت تا در این باره پژوهش‌های متعددی را به انجام رسانده و ماحصل زحمات خود را به صورت کتاب درآورند. جرج ریترز از جمله نویسندگانی است که در این زمینه نگارشات فراوانی دارد.

درباره نویسنده

کتاب مبانی جهانی شدن نوشته جرج ریترز نویسنده و محقق نامدار می‌باشد. وی نویسنده و ویراستار کتاب‌های متعددی است. او استاد برجسته دانشگاه مرلیند می‌باشد و جایزه ویژه استاد برجسته را از انجمن جامعه شناسی آمریکا دریافت داشته است. از میان جوایزی که وی

^۱ - دکترای تخصصی، روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق، الهیات و علوم سیاسی، واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
a.torabi635@gmail.com

* - Globalization

دریافت داشته است می‌توان به دکترای افتخاری از دانشگاه لاتروب، ملبورن استرالیا؛ رئیس افتخاری انجمن فلسفه دانشگاه، کالج ترینیتی دوبلین و جایزه خطابه روبین ویلیام ۱۳-۲۰۱۲ از انجمن جامعه شناسی شرقی نام برد. او رئیس ۴ بخش انجمن جامعه شناسی آمریکا؛ جامعه شناسی نظری، سازمان‌ها و مشاغل رئیس اولی جامعه شناسی جهانی و انتقالی و جامعه شناسی تاریخی را به عهده داشته است. از کتاب‌های وی می‌توان به **نظریه و جامعه شناسی: پارادایم چندگانه علمی** (۱۹۷۵/۱۹۸۰) و **فرانزیه در جامعه شناسی** (۱۹۹۱)، **درباره کاربرد نظریه اجتماعی در جهان علم** که این کتاب شامل جامعه مک دونالدز (چاپ هشتم ۲۰۱۵)، **به صدا درآوردن جهان بی‌صدا** (چاپ سوم ۲۰۱۰)، **جهانی شدن هیچ** (چاپ دوم ۲۰۰۷) نام برد. او ویراستار کتاب **جامعه شناسی انتشارات ویل-بلک ول** (۲۰۱۲)، **جهانی شدن انتشارات ویل-بلک ول** (۲۰۰۸)، و **کک ویراستار نظریه پردازان اجتماعی بزرگ گذشته و معاصر** (۲۰۱۲) و **نظریه اجتماعی انتشارات سیج** (۲۰۰۱) است. او بنیانگذار نشریه فرهنگ مصرف کننده است و همچنین ۱۱ جلد از **فرهنگ نامه جامعه شناسی** (۲۰۰۷) و ۵ جلد از **فرهنگ نامه جهانی شدن** (۲۰۱۲) را ویراستاری کرده است. او ویراستار کمکی شماره ویژه (۲۰۱۲) نشریه دانشمند علوم رفتاری آمریکا می‌باشد. کتابهای وی به ۲۵ زبان دنیا ترجمه شده است.

معرفی محتوای کتاب

ریترز خود این کتاب را به عنوان یک کتاب درسی معرفی می‌کند که در تمام رشته‌های علوم انسانی قابل استفاده است و به فهم سایر متون در این زمینه کمک اساسی می‌کند. این کتاب در ۱۲ فصل به انضمام مجموعه‌ای از سرواژه‌ها و نیز یک واژه‌نامه تنظیم شده است. در فصل یکم؛ نویسنده مفاهیم، ریشه‌ها و سابقه جهانی شدن را مورد بحث قرار می‌دهد. مفاهیمی نظیر روان بودن و راکد بودن، ساختارهای سخت و ساختارهای نرم و موانع پیش روی این ساختارها ارائه می‌شود سپس به بحث ریشه‌ها، چرخه‌ها و دوران‌های تاریخی، رویدادها، مرزها و تغییرات اخیر پرداخته می‌شود. در این بخش نویسنده جهانی شدن را فراگردی انتقالی می‌داند که مرتبط با افزایش روانی در حرکت و رشد چند جهته جریان مردم، اشیا، اماکن و اطلاعات و نیز ساختارهایی است که مردم، اشیا، اماکن و اطلاعات در حرکت

خود با آن مواجه می‌شوند یا این موانع در برابر حرکت آنها ایجاد می‌شود. در فصل دوم؛ که مهمترین بخش کتاب می‌باشد نویسنده به نظریه سازی جهانی شدن می‌پردازد. در این راستا او جهانی شدن را از منظر نظریه‌های امپریالیسم، استعمارگرایی، توسعه، آمریکایی‌گرایی، نئو لیبرالیسم، نئومارکسیسم مورد توجه قرار می‌دهد و درباره آن بحث می‌کند.

در فصل سوم؛ به دلیل اهمیت اقتصاد در جهانی شدن نویسنده دو فصل را به این مبحث اختصاص داده است که این فصل یکی از آنها است. در این فصل نویسنده تمرکز خود را روی ساختارهای اقتصادی قرار داده است. در فصل بعد نیز تمرکز روی جریان‌های اقتصادی است. در این فصل ابتدا دوران قبل از برتون وودز مطالعه شده و نگاهی به نظام اقتصادی پیش از جنگ جهانی دوم می‌شود. سپس نهاد موافقت نامه عمومی تعرفه و تجارت و در ادامه سازمان تجارت جهانی، صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی و نیز سایر سازمان‌ها و نهادهای مالی و اقتصادی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در فصل چهارم؛ در این فصل نویسنده تمرکز خود را روی ساختارهای اقتصادی قرار داده است. ابتدا مازاد و کسری تجارت تجاری و سپس تجارت جهانی و شبکه‌ها و زنجیره‌های اقتصادی، افزایش رقابت برای کالاها و نیز تاثیر اقتصادی جریان نفت، بحث جهانی شدن اقتصاد و نیز مصرف مورد بحث قرار گرفته است.

در فصل پنجم؛ دولت ملت و تهدیدات پیش روی آن؛ جریان‌های جهانی، حقوق بشر و سازمان ملل، حکومت مداری بین‌المللی، جامعه مدنی و سازمان‌های غیر دولتی بین‌المللی در عصر جهانی شدن بحث‌های این فصل هستند.

در فصل ششم؛ در این فصل نویسنده جریان‌ها و ساختارهای جهانی فن‌آوری‌های پیشرفته را در سه قسمت فناوری، رسانه‌ها و اینترنت به بحث می‌گذارد.

در فصل هفتم؛ فرهنگ جهانی و جریان‌های فرهنگی نویسنده با این تعریف شروع می‌کند که چون فرهنگ بیشتر به شکل ایده‌ها، واژه‌ها، تصاویر، صداها، آهنگین و غیره وجود دارد در سراسر دنیا نسبتاً آسانتر جریان پیدا می‌کند. او بحث خود را در سه بخش تمایزگرایی فرهنگی با اشاره به تمدن‌ها، آمیختگی فرهنگی و در آخر نیز بحث همپوشانی فرهنگی پیگیری کرده

است.

در فصل هشتم؛ به جریان‌های جهانی مهاجران و مهاجرت پرداخته می‌شود در آخر این فصل هم نگاهی به بحث دیاسپورا یا آوارگی می‌شود.

در فصل نهم؛ با عنوان جریان‌های زیست محیطی جهانی نویسنده بحث را با تفاوت دولت ملتها پیش می‌برد و در ادامه به بحث مشکلات مهم زیست محیطی در جهان می‌پردازد و سپس واکنش جهان به این مشکلات را مورد توجه قرار می‌دهد و در این راستا موضوعاتی مانند توسعه پایدار و انرژی‌های جایگزین را مورد توجه قرار می‌دهد.

در فصل دهم؛ فرآیندها و جریان‌های منفی جهانی نظیر واردات خطرناک، بیماری‌ها، جرم و جنایت، تروریسم و جنگ که همراه با جهانی شدن به آسانی و با سرعت از مرزها عبور می‌کنند، مورد بحث قرار می‌گیرد.

در فصل یازدهم؛ نابرابری و نابرابری جهانی عنوان این بخش است که ذیل آن مسائل نژاد، قومیت و جنسیت و در انتها نیز مسئله شهری- روستایی و نابرابری ذیل جهانی شدن به بحث گذاشته می‌شود. نابرابری در عرصه اقتصاد و نیز زبان مهمترین موارد نابرابری شمرده می‌شود که باید برای آن فکری کرد.

در فصل دوازدهم، نویسنده در این فصل در سه قسمت با عنوان تعامل با جهانی شدن، مقابله با جهانی شدن و آینده جهانی شدن بحث خود را دنبال می‌کند. وی به مقاومت در برابر جهانی شدن نیز می‌پردازد و می‌گوید که در برابر این روند در جهان از سوی برخی کشورها مقاومت می‌شود. در واقع ما جهانی شدن واحد نداریم بلکه چندین جهانی شدن داریم که برخی از آنها خوشایند هستند و برخی دیگر نیز منفی هستند.

تحلیل و ارزیابی کتاب

پس از جنگ سرد با و با شیفت پارادایمی جهان وارد پارادایم جهانی شدن گردید. تغییر پارادایم توجه بسیاری از متفکرین را متوجه این موضوع بسیار مهم نمود. در این راستا محققین تلاش فراوان نمودند که به طرق گوناگون به تبیین این تغییرات پرداخته و ویژگی- های پارادایم نوین را از مناظر گوناگون بیان نمایند. در ابتدا باید به این نکته اشاره کرد که موضوعی که ریتزر بدان پرداخته است مهمترین و قابل توجه ترین در عرصه روابط بین‌الملل و

سپس در عرصه داخلی کشورها است. این کتاب به تنهایی و در حجم بالا و در دوازده فصل به نگارش درآمده است و از آنجایی که از تعاریف و ریشه تا نظریه‌ها و موارد اقتصادی، فنی و غیره را در بر گرفته است نشان از کار طاقت فرسا دارد که خود موجب تقدیر می‌باشد. از سوی دیگر دقت نظر نویسنده در پرداختن به موضوعات مختلف که دامنه وسیعی را در بر می‌گیرد قابل توجه است به طوری که مخاطب اثر، پاسخ بسیاری از سؤالات خود را در مطالعه فصول مختلف اثر خواهد یافت. این بررسی همه جانبه کتاب را تبدیل به یک کتاب دانشگاهی کرده است.

نقد محتوایی

ریترز در کتاب، پایه کار خود را بر بنیانی درست می‌گذارد و کتاب را به صورت کاملا ساختارمند به پیش می‌برد. پس از مقدمه وی ابتدا تعاریف و مفاهیم نظری که ناشی از جهانی شدن و برخاسته از آن است مانند روانی و راکدی یا سبک و سنگین، چرخه و غیره را بیان می‌دارد در واقع وی ادبیات جهانی شدن را از همان آغاز به کار می‌گیرد و در تمام فصول از آنها استفاده می‌کند. وی این مفاهیم را در فصل دوم در ارتباط با نظریه‌های مختلف در علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، اقتصاد و سایر رشته‌ها به کار می‌گیرد و جهانی شدن را ذیل این نظریه‌ها بررسی می‌کند. وی با استفاده از این دو جزء به تشریح موضوعات مختلف در حوزه جهانی شدن می‌پردازد. وی دامنه وسیعی از موضوعات را با استفاده از همین ادبیات مورد بررسی قرار می‌دهد. سرانجام که مهمترین قسمت کار وی است وی به تبیین آینده جهانی شدن می‌پردازد و آن را یک جهانی شدن نمی‌داند و چندین جهانی شدن را برای آن پیش بینی می‌کند. هنوز قضاوت درباره آنچه وی بیان داشته زود است زیرا جهانی شدن هم دوستان و هم دشمنانی دارد که بر آن تاثیر بسیار می‌گذارند.

پیشنهاد

در پایان با توجه به اهمیت موضوع، غنای کتاب و توانایی نویسنده در تبیین جهانی شدن مطالعه این کتاب به دانش پژوهان و دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری رشته‌های روابط بین‌الملل، علوم سیاسی، جامعه شناسی و مطالعات منطقه‌ای، رشته‌های مربوط به اقتصاد و رشته‌های مطالعاتی میان رشته‌ای توصیه می‌شود.